

Ольга Акімова

*Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна
sopogov@ukr.net*

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗМІСТОВОГО КОМПОНЕНТУ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Традиційна спрямованість навчання у вищій школі на засвоєння системи знань, умінь та навичок, яка вважалася виправданою раніше і є присутньою до цих пір, вже не відповідає сучасному соціальному замовленню, яке вимагає підготовку майбутніх вчителів, як самостійних, ініціативних і творчих особистостей. Реалізація нових вимог потребує істотного посилення продуктивної і творчо-пошукової діяльності студентів, розвитку креативних здібностей, прагнення до самоосвіти, вміння ефективно використовувати нові знання та розв'язувати педагогічні проблеми. Одним із сучасних шляхів вирішення цієї проблеми є спрямовування навчального процесу у вищій школі на набуття майбутнім вчителем необхідних компетенцій, необхідних для ефективної професійно-педагогічної підготовки. Під педагогічною компетентністю майбутнього вчителя ми розуміємо спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і відношень, що їх набувають у процесі вивчення дисциплін педагогічного циклу. В той же час, компетентність є результативно-діяльнісною характеристикою навчального процесу, нижній рівень компетентності ми вважали рівнем діяльності, необхідним і достатнім для мінімальної успішності в досягненні результату.

Більшість сучасних науковців, які займаються питаннями інтелектуальної творчості, вважають, що в галузі проблеми критеріїв творчості проведена велика робота, але досі ще не отримано бажаних результатів. Деякі автори вважають, що визначення межі між творчою і нетворчою діяльністю залишається цілком суб'єктивним. Складність структури творчості сприяє розвитку думки про необхідність *множинності критеріїв*. Але емпіричний пошук таких критеріїв призводить до малоцінних результатів. Критерії типу "популярність", "продуктивність" (Сміт, Тейлор, Гізелін), "ступінь реконструкції розуміння" (Гізелі), "широта впливу діяльності вченого на різні галузі наукових знань" (Лаклен), "ступінь новизни ідей, підходу, рішення" (Шпрехер, Стайн), "суспільна цінність наукової продукції" (Брогден) та інші не були визнані переконливими [1, с. 87]. Я. Пономарьов підкреслює, що питання про критерії творчості далеко не просте. Якщо ми залишаємо термін "творчий" для діяльності, подібній відкриттю спеціальної теорії відносності або створенню бетховенської Сьомої симфонії, тоді тепер не існує прикладів творчих механізмів" [3, с. 12-13]. Тому, стверджує Я. Пономарьов, необхідно поставити під сумнів правомірність прямого пошуку універсального критерію інтелектуальної творчості: повинен бути розроблений комплекс критеріїв [3, с. 15].

На думку В. Моляко, про мислення слід судити за його результатами, незалежно від характеру його протікання; тут критерієм є продуктивність – створення будь-чого нового. Маючи такий критерій, завжди можна зробити певні висновки і про характер протікання того чи іншого розумового процесу [2, с. 48]. Про розумову діяльність досліджуваних у своїх експериментах, він робив висновок за численними проміжними і кінцевими ескізами, за їхнім усним звітом, деякими опосередкованими ознаками.

Важливим для розвитку творчого мислення студентів є психологічна характеристика змістового компоненту педагогічної компетентності, а саме, він охоплює дві підсистеми знань: вже засвоєні знання, вміння, навички, на яких ґрунтується вивчення нового, і ті нові знання та способи розумової дії, що є об'єктом засвоєння. Характер засвоєння нового знання і його взаємодія з наявними знаннями зумовлює різний рівень організації процесу засвоєння: репродуктивний або частково-пошуковий, творчий. Взаємозв'язок знань і способів їх засвоєння в психології визначається як "пізнавально-інтелектуальна компетентність" (М. Холодна). Сутність її полягає в тому, що ефективність навчання залежить не від обсягу знань студентів, тому що їх недостатність може стати поштовхом пошуку нових знань, не від міцності знань, не від їх глибини. Ефективність залежить від того, як організований процес засвоєння знань і якою мірою набуті знання забезпечують процес вирішення проблем та прийняття продуктивних рішень.

Система психолого-педагогічної підготовки студентів у сучасних умовах повинна бути максимально зорієнтованою на становлення їхньої індивідуальності і розвиток творчого мислення, що неможливо без усвідомлення глибинних зв'язків педагогічних явищ у цілісності й взаємодії. Але професійно-педагогічна підготовка спеціалістів нині характеризується певним функціоналізмом, який знайшов своє відображення в неузгодженості викладання різних дисциплін педагогічного циклу і суміжних наук. У результаті майбутні вчителі не отримують необхідної підготовки до реалізації цілісного педагогічного процесу. Співвідношення категорій творчості й мислення визначається єдністю певних компонентів, а саме: мислення і творчість, що тісно пов'язані з відкриттям нового; мислення і творчість є формами виявлення механізму розвитку або взаємодії, яка веде до розвитку. Тобто творчість можна визначити як якісну характеристику мислення. Але ототожнити ці категорії неможливо, що підтверджується визначенням їх сутності.

Сутність творчого мислення, як психолого-педагогічної категорії, полягає в: особливостях процесу мислення, які ведуть до пізнавально-творчих результатів (оригінальності, новизні ідей, суджень);

спрямованості розумового процесу на вирішення певної задачі або проблеми; наявності мотивації у досягненні пізнавальної мети; структурованості процесу мислення таким чином: виникнення проблемної ситуації, спрямованість на активні дії, вирішення задачі; віднесеності до рефлексивного типу свідомості, який реалізується через такі здібності: аналіз, рефлексія, дії в “умі”; суб’єктивності отриманого творчого результату; відсутності суспільнозначимої наукової новизни в результатах творчості у студентів не змінює якості самого процесу мислення; наявності синонімічних підходів до визначення сутності категорії творчого мислення, які акцентують увагу на різних його аспектах: а) нешаблонне мислення, сутністю якого є створення нових ідей (Е.Боно); б) креативне мислення, як здатність до різнобічного мислення (Дж.Гілфорд); в) продуктивне мислення характеризується високим ступенем новизни отриманого продукту (З.Калмикова); г) евристичне мислення – процес, спрямований на створення нових освітніх продуктів на основі трьох інтегративних здібностей: креативних, когнітивних та оргдіяльнісних (А.Хуторської).

В структурі творчого мислення виділяють два нерозривно пов’язаних компонента: процесуальний (динамічний) та особистісний. Творче мислення як процес – це аналіз, синтез, узагальнення, які здійснюються на основі нових знань і умінь. Особистісний аспект творчого мислення включає такі складові: мотивацію, рефлексію та емоції людини. Мотивація творчого мислення визначає спрямованість розумового процесу на вирішення певної задачі, тому що будь-який розумовий акт суб’єкта виходить із тих чи інших мотивів. Серед мотивів творчості людини вирішальна роль належить пізнавальному інтересу та мотиву. Сутність мотивації досягнення в творчості – це прагнення самоактуалізації, самоефективності, самоствердження. Важливим компонентом творчого мислення є рефлексія. Рефлексія виконує такі функції: аналіз власної особистості; аналіз власного мислення; аналіз наявних знань; самоспостереження. Творчому мисленню притаманні два типи рефлексії, а саме: інтелектуальна (екстенсивна, інтенсивна, конструктивна) та особистісна (ситуативна, ретроспективна, перспективна). Емоційна регуляція творчого мислення підтверджує положення про суб’єктивність мислення. Взаємовідношення емоцій і мислення полягає у тому, що мислення як реальний процес є єдністю інтелектуального та емоційного, тобто емоції є структурним компонентом творчого мислення. Отже, структуру творчого мислення можна визначити таким чином. Творче мислення складається з двох взаємопов’язаних складових, а саме: процесуального (розумового) та особистісного. Процесуальний, в свою чергу, включає два компоненти: компетентнісний (знання, уміння, розумові операції: аналіз, синтез, узагальнення) та інтелектуально-потенційний (можливості й спрямованість інтелекту), особистісний також має два компоненти: креативний (здатність до творчості) та особистісно-мотиваційний (мотивація, рефлексія та емоції).

Список використаних джерел

1. Акімова О.В. Формування творчого мислення майбутнього вчителя / О.В.Акімова // Монографія. – Вінниця, 2013. – 365 с.
2. Моляко В. А. Психология решения школьниками творческих задач / В.А. Моляко. – К. : Рад.школа, 1983. – 94 с.
3. Пономарев Я.А. Психология творчества и педагогика / Я.А. Пономарев. – М. : Педагогика, 1976. – 280 с.

Анотація. Акімова О. Розвиток творчого мислення студентів як психологічна характеристика змістовного компоненту педагогічної компетентності. У статті частково проаналізовано співвідношення категорій творчості й мислення, яке визначається єдністю певних компонентів, а саме: мислення і творчість, що тісно пов’язані з відкриттям нового; мислення і творчість є формами виявлення механізму розвитку або взаємодії, яка веде до розвитку. Тобто творчість можна визначити як якісну характеристику мислення. Зауважується, що важливим для розвитку творчого мислення студентів є психологічна характеристика змістовного компоненту педагогічної компетентності.

Ключові слова: творче мислення студентів; педагогічна компетентність; професійно-педагогічна підготовка студентів; креативне мислення; евристичне мислення.

Аннотация. Акимов О. Развитие творческого мышления студентов как психологическая характеристика содержательного компонента педагогической компетентности. В статье частично проанализировано соотношение категорий творчества и мышления, которое определяется единством определенных компонентов, а именно: мышление и творчество, тесно связанные с открытием нового; мышление и творчество являются формами выявления механизма развития или взаимодействия, приводящая к развитию. То есть творчество можно определить как качественную характеристику мышления. Отмечается, что важным для развития творческого мышления студентов является психологическая характеристика содержательного компонента педагогической компетентности.

Ключевые слова: творческое мышление студентов; педагогическая компетентность; профессионально-педагогическая подготовка студентов; креативное мышление; эвристическое мышление.

Abstract. Akimova O. The students' creative thinking development as the content psychological characteristic component of the pedagogical competence. The article partially analyzes the relation between the categories of creativity and thinking, which is determined by the unity of certain components, namely: thinking and creativity, which are closely related to the discovery of a new one; thinking and creativity are forms of

identifying the mechanism of development or interaction that leads to development. That is, creativity can be defined as a qualitative characteristic of thinking. It is noted that an important factor for the students' creative thinking development is the psychological characteristics of the content component of pedagogical competence.

Key words: creative thinking of students; pedagogical competence; vocational and pedagogical training of students; creative thinking; heuristic thinking.

Егор Алейник

Белорусский государственный экономический университет,
г. Минск, Республика Беларусь

ДИСТАНЦИОННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В БЕЛАРУСИ

На современном этапе развития общества всё больше внимание уделяется знанием и способов их приобретения. В 1999 году в Европе начался Болонский процесс, который ставит перед собой цель создания единого европейского пространства высшего образования. На данном этапе 48 стран ратифицировали соответственный договора.

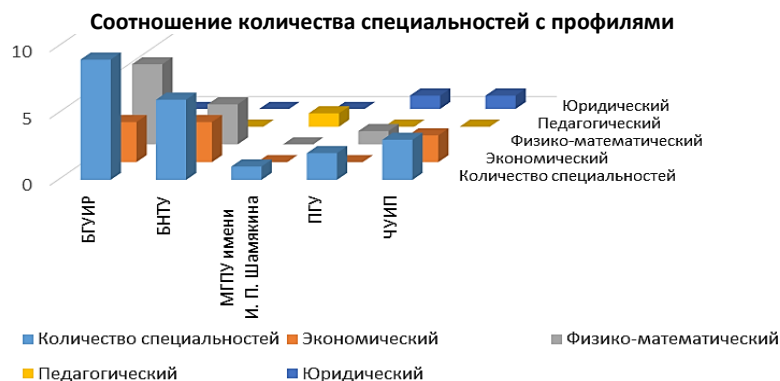
Также за последнее десятилетие ИТ сделали огромный шаг вперед, что позволяет людям получать огромные объёмы с помощью интернета. В образовательных процессах это нашло отражение в создании такого способа получения образования как дистанционного. Оно имеет как ряд плюсов (учёба в любое время и в психологически комфортных условиях), так и минусов (не подходит для профессий где важны практические навыки).

В Беларуси на данный момент существует четыре формы получения образования: очное, заочное, вечернее и дистанционное. Традиционно в Беларуси преобладает очная заочная формы образования. Дистанционное образование для белорусов является нововведением. Этим можно объяснить его нераспространённость. Также надо учитывать консервативность взглядов белорусов в выборе формы получения образования и незначительной материальной базой белорусских университетов. Ниже приведены данные о белорусских вузах с дистанционным образованием и специальностях, которые можно изучать дистанционно.

По-нашему мнению, на данном этапе можно говорить о малом влияние ИТ на образовательную систему Беларуси. Так в ближайшее время дистанционное образование будет иметь малый вес в образовательном процессе. Но само появление такой формы образование уже является показателем начала перехода белорусского образования на новый уровень и в дальнейшем будет развиваться.

Университеты Республики Беларусь	
Общее количество	С дистанционным образованием
56	5

Название университета	Количество специальностей	Профили специальностей			
		Экономический	Физико-математический	Педагогический	Юридический
БГУИР	9	3	6	0	0
БНТУ	6	3	3	0	0
МГПУ им. И. П. Шамякина	1	0	0	1	0
ПГУ	2	0	1	0	1
ЧУИП	3	2	0	0	1
Всего	21	8	10	1	2

Анотація. Алейник Е. В. Дистанційна освіта в Республіці Білорусь. У статті проаналізовано кількість університетів в Білорусі з дистанційною освітою із загальною кількістю. Наведено кількість спеціальностей з дистанційною освітою. На діаграмі показано порівняння числа спеціальностей в університетах з їх профілями.

Ключові слова: дистанційна освіта, дистанційна освіта в Білорусі, форми освіти.